

EL CALVARI DEL CARDENAL BENET DE SALA

Lluís XIV

Benet Sala

Felip V

per J. M. Martí Bonet

Delegat de Patrimoni de l'arquebisbat de Barcelona

Barcelona, 14 de setembre de 2013

© Autoedició
© Autors dels textos
© Imatges dels autors
Barcelona, octubre 2013

El calvari del cardenal Benet de Sala

J. M. Martí Bonet

Delegat de Patrimoni de l'arquebisbat de Barcelona

L'any 1658 un jovenet de Girona, amb dotze anys ben viscuts, ingressà a Montserrat com a escolanet. Era Benet de Sala i de Caramany. Després, com tants d'altres, esdevingué monjo de la Santa Muntanya.

Aquest monestir serà per a ell l'inici d'una gran trajectòria eclesiàstica coronada amb la mitra barcelonina i amb la porpra de cardenal, però també serà el germen de la història d'una colpidora tragèdia.

Així es titula el llibre que ja està en premsa i que he escrit —després d'una investigació de mitja dotzena d'anys— amb Mn. Josep M. Juncà, rector emèrit de Sant Agustí.

Aital tragèdia la provocà un home de qui aquests dies es parla molt (Felip V) i tingué com a escenari la guerra de Successió ja que el nostre monjo —després abat, bisbe i cardenal— fou despietadament exiliat, perseguit, empresonat i ultratjat pel monarca borbó. Quina pena! Com va patir la nostra diòcesi en aquesta fatal contesa!

Destacà a la ciutat del riu Tormes

Benet era fill de Francesc de Sala i Anna de Caramany. El seu pare era doctor en dret civil i eclesiàstic. Fou batejat el dia 20 d'abril del 1646 (quatre dies després d'haver nascut) a la col·legiata i parròquia de Sant Feliu de Girona. Benet, malgrat que era monjo de Montserrat, es va matricular per cursar estudis de Filosofia a Barcelona. Pocs anys després

(1665) anà a la Facultat de Teologia de la famosa Universitat de Salamanca. Tant a Barcelona com a Salamanca el monjo Sala defensà públicament les seves tesis amb gran èxit. Les seves intervencions públiques esdevenien gans manifestacions acadèmiques que molt sovint agafaven caire de debat. Hem comprovat que les tesis defensades eren publicades sobre folis molt ben impresos, amb il·lustracions magnífiques o sobre teixits de seda, constituint així exemplars molt delicats i valuosos per als bibliòfils.

El jove monjo Benet destacà a la ciutat del riu Tormes i va arribar a ser doctor, mestre de Teologia, primer al col·legi dirigit pels benedictins de Sant Vicenç i després —durant vuit anys— a la mateixa universitat. Es diu *quod natura non dat, Salmantica non praestat*. Òbviament, al doctor monjo Salamanca no li va prestar res, però sí que el va fer famós, de manera que va arribar a ser prou conegut a la cort de Carles II, el qual en tenia una gran estima. Per això esdevindrà abat de Montserrat (quatre anys), de Sant Pau del Camp de Barcelona, de Sant Pere de Portella, de Santa Maria de Gerri i electe de Ripoll.

Proposat bisbe de Barcelona pel rei espanyol Carles II

Sabem que l'any 1698, el 8 de juliol, el rei Carles II escriu al seu ambaixador de Roma, el comte d'Altamira, i exposa que com que ha quedat vacant el bisbat de Barcelona proposa al Papa per a aquest càrrec el P. Benet de Sala. A Roma no es van fer els desentesos a la petició reial i uns mesos després, concretament el 24 de novembre del 1698, l'abat Sala és elegit bisbe de Barcelona.

Cardenal Benet de Sala

Felip V

Lluís XIV

Encerts del nou bisbe Sala a Barcelona

La situació de la diòcesi era prou delicada, però més ho era l'estat físic del Palau Episcopal, que havia rebut els impactes de la guerra dels Segadors. Algunes estances —per exemple, la que tenia els retrats de tots els bisbes de Barcelona— no tenien ni sostre. El nou bisbe, del seu peculi personal, reedificà el Palau, malgrat que després ningú no li va tornar els diners. Se'ns diu que els hereus de l'anterior bisbe, Manuel Alba (1693-1697), s'ho van emportar tot, «àdhuc els claus de les vidrieres».

Un dels encerts més grans del nou bisbe Sala fou la fundació de la Casa de la Missió a Barcelona —la primera a tot Espanya. Creada per sant Vicenç de Paül a França, l'objectiu de la Casa de la Missió era la instrucció en l'oració i en la doctrina cristiana. Allà passaven tots els sacerdots diocesans amb el bisbe. Hi estaven obligats, però, els seminaristes que s'havien d'ordenar. Eren unes aprofitades tandes espirituals. La primera d'elles —la celebrada el 20 de novembre («Les Témportes») del 1704— fou tot un èxit, ja que hi assistiren 400 sacerdots. Aquestes pràctiques exemplars duraren molts anys. En tot aquest moviment promogut pel bisbe Sala sobresortiren els canonges Dr. Senjust i Dr. Enveja.

Bisbe molt competent i ben acceptat pels barcelonins

Del bisbe Sala hem trobat a l'Arxiu Secret del Vaticà una relació completíssima de la seva visita *ad limina* a Roma, signada el 28 d'agost del 1701. Hi ha detalls molt significatius, com per exemple que la catedral té 250 beneficis; Santa Maria del Mar, 120; el Pi, 28... Hi havia més de 1.500 sacerdots a la diòcesi sense comptar els clergues simples.

També hi ha la descripció de monestirs, convents masculins i femenins,

hospitals, universitat, seminari, col·legis... costumari, confraries, devocions... És molt interessant.

Els escrits del bisbe Sala manifesten el gran professor però també el pastor que connecta amb les ovelles de les quals no li manquen les reflexions sobre els difunts ja que, com diu, ells també formen part del cos místic de Jesús. «Tenim —diu— l'obligació de recordar-los amb abundants sufragis.»

El dropo de Felip V

Sala era un bisbe molt ben acceptat pels seus sacerdots i fidels, fins que d'una manera sobtada fou pres durant vuit anys i apartat de la seva feligresia per la mà del «dropo» de Felip V, rei d'Espanya. Així el qualifica el Rei Sol, Lluís XIV, que era el seu avi: «No tens altre enemic major que la teva droperia i peresa; si ella et domina, els nostres negocis acabaran per sucumbir.»

Molts dels afers de la guerra de Successió —entre els quals el del mateix cardenal Sala— esdevenen realitats no tant pel rei d'Espanya sinó pel seu avi Lluís XIV.

El pare Benet Sala era perjur?

El bisbe Sala va patir en pròpia carn la guerra de Successió. Era acusat de ser perjur ja que, en ser fidel a Carles III, no ho fou a Felip V, i aquest i també el seu avi, Lluís XIV, mai perdonaven.

Recordem els fets: l'any 1700 Carles II, rei d'Espanya, va morir reconeixent com a hereu universal Felip de Borbó, duc d'Anjou, nét de l'esmentat Lluís XIV (el Rei Sol) de França, però l'emperador Leopold I va reivindicar els drets de la seva nissaga a les corones hispàniques.

Així comença la malaurada guerra de Successió. Tot semblava que Felip V s'imposaria i no hagués passat res si no hagués inquietat els regnes de València, Catalunya i Aragó per les seves constants transgressions a les seves Constitucions.

Sabem que en un principi els càrrecs oficials —entre ells els bisbes— juraren fidelitat al nou rei, o sigui Felip V. Eren juraments protocol·laris i el dret de gents preveia què calia fer en cas de canvis traumàtics de monarques. Quan arribà el rei contrincant, Carles III (arxiduc Carles), molts bisbes li juraren fidelitat. Eren perjurs? No ho sembla pas.

Castigat a Madrid

Sabem que al bisbe Sala, en un principi, tant li feia Carles III com Felip V, però no ho veia així el Rei Sol i la seva joguina Felip V. No podien de cap manera veure un bisbe (de Barcelona) que pactés amb el seu enemic. El van cridar a Madrid sense dir-li quin era el motiu. Allà ningú li deia res, però no podia tornar a Barcelona. Acabà els diners i hagué de demanar com si fos un pobre capellà almoïna a les parròquies de Madrid. Un espectacle penós, fins que s'assabentà que arribaven a Madrid les tropes del Marquès de les Mines (25-VI-1706).

El bisbe Sala va sortir de Madrid per poder obsequiar la seva fidelitat al rei Carles III, però amb tan mala sort que s'equivocà de direcció i topà amb la tropa del rei Felip V, que fugia cap a Burgos.

Allà va fer la pantomima que volia adherir-se al nou rei. S'equivocava. I els mateixos soldats el van empresonar i se'l van emportar a França. Allà no hi havia possibilitat de trobar els partidaris de Carles III.

Perseguit i empresonat

I així començà per al bisbe Sala el gran calvari. Fou empresonat en diversos castells de França per manament del mateix rei Lluís XIV. Amb ell hi havia alguns altres bisbes, com el de Segòvia i el patriarca monsenyor Benavides. Aquest últim morí a la presó. El nostre bisbe Sala, durant un any i mig, s'ho va passar molt malament. Sense llibertat, sense cap diner: pobre, pobre! Durant tots aquells anys —del 1704 al 1713— sofrí la manca de diners deguda o a la confiscació dels seus béns patrimonials i de la mensa episcopal o a les rebequeries dels canonges de Barcelona, que amb motiu de l'absència, negaven al bisbe les sòlites distribucions.

Capellans miserables i bisbes empresonats: la solució d'Avinyó

Però allò no podia continuar: capellans miserables, bisbes empresonats, ultratjats constantment pels carrers, malgrat la compassió d'alguns que observaven que aquells miserables eren capellans o àdhuc bisbes.

El mateix papa Climent XI (1700-1721) donà instruccions als seus nuncis perquè tot seguit se solucionés aquell caos tan vexatori, especialment el del bisbe Sala. La solució fou enginyosa, però no gaire satisfactòria: traslladar els bisbes a Avinyó. Així, automàticament, serien lliures.

Aquesta ciutat fou comprada pels papes al segle XIV per a la seva residència. Formava part dels Estats Pontificis. Era un enclavament dins de França. A dintre serien lliures, però a fora de les muralles necessitarien el passaport. Serien lliures empresonats a la ciutat. I el Rei Sol no volia de cap manera que el bisbe Sala sortís de França.

Com aconseguir un passaport?

Per això es violentà l'adquisició d'un passaport que, per acords internacionals, França i Espanya se sentissin obligats a acceptar, com era en el cas dels arquebisbes, inquisidors generals, cardenals. Per això s'intentà fer-lo arquebisbe de Tarragona. Aquesta solució no la trobà adient, ja que el bisbe Sala deia que estimava massa els de Barcelona per deixar-los i que Tarragona, tot i ser molt important, no ho era tant com Barcelona, el cap de tot Catalunya.

Quedava la possibilitat, també, que el bisbe Sala s'escapés d'incògnit, falsificant la seva identitat, de les muralles d'Avinyó. Però això tampoc agradà al pare Sala, ja que deia que ell mai no havia dit cap mentida.

Tot semblava impossible fins que, personalment, el Papa, amb el consell de l'arxiduc, ja era emperador Carles VI, féu la gran fugada: el creà cardenal, així el Rei Sol (Lluís XIV) es veurà obligat a donar-li el passaport.

Clement XI primer el féu cardenal *in pectore*, però vuit mesos després (el 30 de gener del 1713) en el consistori esclatà la gran notícia: el pare Sala era ja cardenal. A París i a Madrid fou una vertadera bomba. I a Roma un prelat deia: «*Aquí en Roma, sobre el cardenalato del obispo Sala, se han desatado todas las furias del infierno.*»

Però també a la Ciutat Eterna hi havia un clergue barceloní, personatge funest, que era Monsenyor Josep Moline, auditor de la Rota, encarregat dels afers eclesiàstics de la cort de Felip V, contra el qual el Papa es veié obligat a procedir fins i tot a excomunicar-lo per l'exageració de la defensa a ultrança que feia de les regalies espanyoles.

Aquest subjecte visità els principals cardenals residents a Roma, calumniant sense pietat el qui anomenava «perjur Sala», presentant-lo com a reu de «lesa majestat» per haver atemptat amb un fals jurament contra la

fama de Felip V, afegint que era un home de doctrina sospitosa, de mals costums i que no vestia com pertocava a un bisbe regular benedictí.

És ben veritat aquell principi que diu «calumnia, que alguna cosa sempre queda». Es deia —i en part tenien raó— que a Roma i per descomptat a Madrid el nou cardenal seria el «cardenal oficial» de l'emperador. Hi ha moltes cartes que ho testifiquen. I aquest rumor li va fer més difícil la pòstuma estada a Roma.

Un cop cardenal pogué obtenir el seu passaport. I el pare Sala es dirigí directament a Barcelona, que es trobava en les vigílies de la seva gran desfeta de l'11 de setembre. El nou cardenal romangué amb els seus feligresos de l'11 d'abril al 12 de juny del 1713. El mateix emperador, però, li va escriure que sortís tot seguit de Barcelona perquè el necessitava molt a prop seu. Li va prometre mil prebendes que, en realitat, es convertiren en fum.

Al final, el nou cardenal va a Roma. Tenia una comitiva de 12 persones i ell era pobre ja que hom no viu sols de promeses.

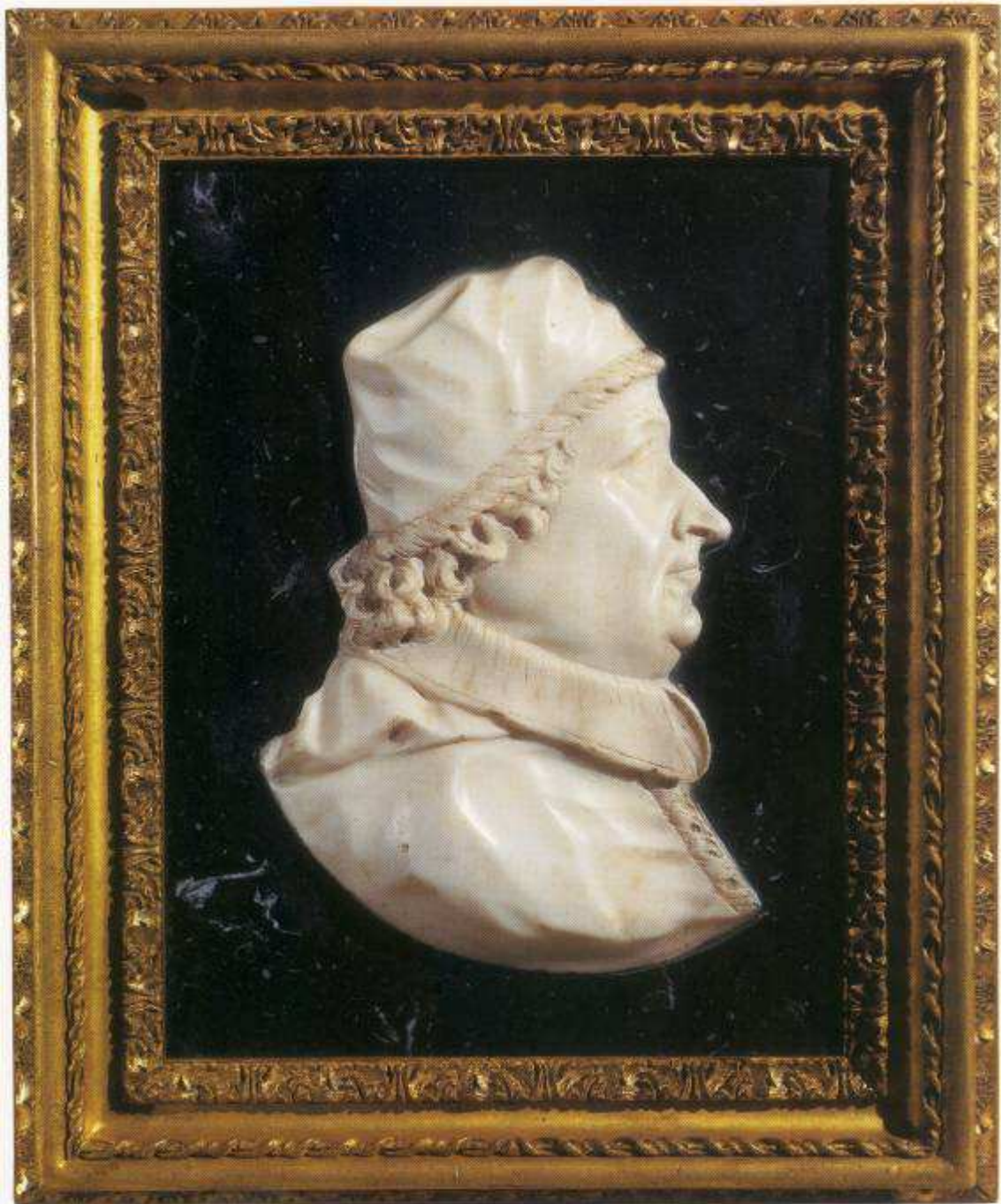
Esperant que les seves despulles tornin a Barcelona

Al final, en una casa molt senzilla a prop de la basílica dels 12 apòstols, va morir l'1 de juliol del 1715. I com que Felip V i Lluís XIV prohibiren totalment que el pare Sala fos considerat cardenal, les seves exèquies a l'estimada basílica romana es començaren amb els ritus d'un simple bisbe, fins que el mateix Papa envià un *capelo* que posaven sobre el túmul i canviaren els ritus *pro defuncto cardinali*. Fou enterrat a la capella del Santíssim de Sant Pau Extramurs de Roma.

A Barcelona se li feren les exèquies, però les d'un simple bisbe. Seria bo que les despulles d'aquest gran cardenal, víctima de la guerra de Successió, tornessin a Barcelona. I se li pogués retre un homenatge que es mereix.

Retrat de Climent XI

Baixrelleu de Climent XI

Retrat de Climent XI